

М.С. Поліщук,
*канд. юрид. наук, старший викладач кафедри державно-правових дисциплін
ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»*

ПРИНЦИПИ МАТЕРІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ПРАЦІВНИКІВ ОВС

Як і будь-яка інша діяльність, яка регулюється правом, матеріальне забезпечення працівників ОВС має базуватись на системі певних принципів, розгляду яких і присвячено це дослідження, завданнями якого є: визначення поняття та системи принципів матеріального забезпечення працівників ОВС; характеристика їх окремих видів; визначення загальних ознак принципів матеріального забезпечення працівників ОВС. Однак передувати цьому, на нашу думку, повинно з'ясування загальнотеоретичних засад таких категорій, як «принципи права» та «принципи соціального забезпечення».

Під *принципами права* в юридичній науці, як правило, розуміють властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги, які висуваються до учасників суспільних відносин, що врегульовані правом з метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів.

Що стосується *принципів соціального забезпечення*, то під ними як правило розуміють «закріплені в нормах даної галузі права керівні основи, які виражають сутність і зміст галузевих норм, які регулюють суспільні відносини щодо надання громадянам матеріальних благ і послуг із суспільних фондів споживання в індивідуальній формі» [2, с.34]. Наявність різноманітних принципів у праві соціального забезпечення пов'язана насамперед із тим, що у ньому досить детально проаналізовані принципи його окремих інститутів, а не принципів соціального забезпечення взагалі [3; 4]. Більше того, саме поняття соціального забезпечення – багатоаспектне явище, і у свою чергу породжує широкий діапазон його трактування та різні сфери дослідження. Вчені пропонують різноманітні визначення принципів права соціального забезпечення, які здебільшого є тотожними за змістом. Те ж саме стосується і системи цих принципів. Наприклад, Т.З. Гарасимів до системи принципів права соціального забезпечення відносить: всезагальність права на соціальне

забезпечення як основного права людини; визначення сфери суспільних відносин соціальним ризиком; гарантії соціального забезпечення на рівні не нижче прожиткового мінімуму в державі; переважаюча роль централізованого правового регулювання [5, с.10].

На нашу думку, принципами права соціального забезпечення є такі правові засади, які визначають сферу правового регулювання, порядок та умови встановлення прав і обов'язків суб'єктів, юридичний механізм забезпечення їх прав і законних інтересів.

Слід зазначити і те, що один із принципів соціального забезпечення, а саме – право на соціальний захист, закріплений у ст. 46 Конституції України, якою передбачено, що громадяни мають право на соціальний захист, який гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними [1]. Принципи соціального забезпечення отримали нормативне закріплення також у цілому ряді законодавчих актів, які регулюють правовідносин з тих чи інших його напрямків. Так, наприклад, у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» до принципів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування віднесено такі: законодавчого визначення умов і порядку здійснення загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; обов'язковості страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) та інших підставах, передбачених законодавством, а також осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності та ін. (ст.7) [6].

Аналіз перелічених принципів дозволяє дійти висновку, що їх переважна більшість (крім відповідальності суб'єктів системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування) має спеціалізований характер. Що стосується спеціального законодавства у сфері пенсійного забезпечення працівників ОВС, то у ньому, на жаль, відсутня спеціальна стаття, у якій були б

закріплені принципи пенсійного забезпечення осіб, звільнених із військової служби [7]. На нашу думку, основу цієї статті повинні скласти як перелічені загальні й галузеві принципи, так і спеціальні, частина з яких закріплена у ст. 7 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [6].

Такий само недолік має місце і в іншому спеціальному щодо соціального забезпечення працівників ОВС законодавчому акті, а саме – Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [8]. Крім загальних і галузевих принципів, про які йшлося вище, на нашу думку, у цьому Законі необхідно закріпити й такі спеціальні: принцип заборони обмежень соціальних прав військовослужбовців та членів їх сімей; забезпечення соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються у зв'язку із скороченням чисельності або штату військовослужбовців; матеріального забезпечення у розмірах, що стимулюють заінтересованість громадян України у військовій службі; гарантування дотримання встановлених нормробочого часу і часу відпочинку військовослужбовців; забезпечення безоплатною кваліфікованою медичною допомогою та лікуванням у військово-медичних закладах; забезпечення військовослужбовців жилими приміщеннями на підставах і в порядку, встановлених законодавством; дотримання законодавчо встановлених пільг та порядку надання передбачених компенсацій; дотримання встановлених законодавством вимог щодо пенсійного забезпечення та державного обов'язкового особистого страхування; обов'язковості відшкодування заподіяної моральної і матеріальної шкоди внаслідок порушення соціальних прав; забезпечення соціальних гарантій прав членів сімей військовослужбовців.

Розглянувши загальнотеоретичні аспекти, перейдемо до систематизації принципів матеріального забезпечення працівників ОВС.

Принципи, по суті, формуються для створення умов реалізації об'єктивних вимог та закономірностей виконання передбачених завдань, функцій та обов'язків, реалізації наданих прав щодо матеріального забезпечення працівників ОВС. Звідси доцільно, на нашу думку, розрізняти дві групи принципів. Перша включає в себе принципи, які стосуються різних

напрямоків соціального забезпечення працівників ОВС. Назвемо їх *загальними* принципами, тобто це ті правила поведінки, якими мають керуватися суб'єкти усіх правовідносин, що виникають, змінюються та припиняються у сфері соціального забезпечення працівників ОВС. Слід зазначити і те, що загальні принципи характерні для усіх без винятку напрямків соціального забезпечення, одним із різновидів яких є матеріальне, що було обґрунтовано нами у попередніх дослідженнях. До *загальних принципів* матеріального забезпечення працівників ОВС ми відносимо такі: законності, гідності, пріоритетності прав, свобод та законних інтересів працівників ОВС, рівності, гуманізму, гласності, правової впорядкованості, науковості, відповідальності, професійної компетентності, системності, плановості, підконтрольності та економічності.

Другу групу принципів матеріального забезпечення працівників ОВС становлять *спеціальні*, до яких відносимо принципи: заборони обмежень прав працівників ОВС та членів їх сімей у сфері матеріального забезпечення; захисту порушених прав у сфері матеріального забезпечення; забезпечення соціальної та професійної адаптації працівників ОВС, які звільняються у зв'язку із скороченням чисельності або штату; гарантування дотримання встановлених норм робочого часу і часу відпочинку працівників ОВС; забезпечення безоплатною кваліфікованою медичною допомогою та лікуванням у військово-медичних закладах; забезпечення працівників ОВС жилими приміщеннями на пільгових умовах; дотримання встановлених законодавством вимог щодо пенсійного забезпечення та державного обов'язкового особистого страхування.

Особливість цієї групи принципів полягає у тому, що вони визначають керівні правила, основні положення і норми, відповідно до яких повинні здійснюватися окремі напрямки матеріального забезпечення працівників ОВС, слугують орієнтиром під час визначення завдань, функцій, прав, обов'язків та відповідальності учасників правовідносин у сфері матеріального забезпечення.

Таким чином, дослідивши принципи матеріального забезпечення працівників ОВС, маємо змогу до їх *основних ознак* віднести такі: 1) вони є основою соціальних гарантій, передбачених для працівників ОВС; 2) мають вищий рівень абстрагованості від регульованих відносин, звільнені від

конкретики та подробиць; 3) є похідними від принципів соціально-правового забезпечення; 4) закріплені нормами права, додають йому логічності, послідовності, збалансованості; 5) поділяються на загальні та спеціальні; 6) до системи цих принципів може бути віднесено лише ті, які передбачають найбільш загальні й важливі сторони матеріального забезпечення працівників ОВС; 7) невиконання одного із принципів тягне за собою юридичну відповідальність.

Беручи до уваги наведене, вважаємо доцільним *принципи матеріального забезпечення працівників ОВС* визначити як похідні від принципів соціально-правового забезпечення керівні правила, основні положення і норми, які закріплені у правовій формі, визначають межі дозволеної та обов'язкової поведінки учасників правовідносин, які виникають, змінюються чи припиняються з метою задоволення матеріальних потреб працівників ОВС за невиконання яких передбачено юридичну відповідальність.

Список використаної літератури

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
2. Шайхатдинов В.Ш. Теоретические проблемы советского права социального обеспечения. – Свердловск: Издательство Уральского университета, 1986. – 157 с.
3. Астрахан Е.Й. Принципы пенсионного обеспечения рабочих и служащих. – М.: Госюриздат, 1961. – 127 с.
4. Основные принципы советского права социального обеспечения. – М.: Издательство МГУ, 1984. – 80 с.
5. Гарасимів Т.З. Принципи права соціального забезпечення України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – 19 с.
6. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49–51. – Ст.376.
7. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 9 квітня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 29. – Ст.399.
8. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 15. – Ст. 190.

Поліщук, М.С. Принципи матеріального забезпечення працівників ОВС [Текст] / М.С. Поліщук // Актуальні проблеми права: теорія і практика : збірник наукових праць / Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. – Луганськ, 2007. - № 8. - С. 132.

